

DR KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

**Karafiáth
miniszter
ujabb leiratában szigo-
ru vizsgálatot és új
közgyűlés egybehivá-
sát rendelte el**

*Vida Jenő
belépett az
alkotmánypártba*

Nem olvasom

A rabbiság feltűnő memorandumot nyújtott be a hitközség előjáróságához, amelyben nem többet és nem kevesebbet kért, mint azt, hogy az összes rabbik fizetését emeljék fel. Ez a memorandum nemcsak az adófizetők széles rétegeinek, de az előjárók köreiben is nagy visszahatást keltett, amin igazán nem lehet csodálkozni. Elvégre 1932-t írunk, amit a jövő történetírója bizonyára a leépítés és a fizetésredukció évének fog nevezni. A legutóbb például a hitközségi tisztviselők fizetését is redukálták, s ugyanakkor a rabbiknak a fizetését — kivonva őket az egyenlő elbánás elve alól — érintetlenül hagyták. Ugy gondolom, hogy a rabbiknak ezzel a kivételes elbánással már csak azért illet volna megelégedniük, mert ők a fix fizetésükön felül esketések és temetések után elég rendes mellékjövedelmet is élveznek. A hittantanárok például, akiknek ugyanolyan diplomájuk van, mint a rabbiknak, harminc százalékos fizetésredukcióban részesültek. A hitközség egyik vezető embere tette szóvá e sorok írója előtt azt a visszasságot, hogy a hitközség egyik főtisztviselője olyan fényes rezidenciával rendelkezik, mint békében a zsidó bárók, ugyanakkor pedig a tisztviselők zömének még kenyérre és fokhagymára is alig telik. Furcsa, hogy éppen a papok azok, akik e nehéz időkben olyan materialistáknak mutatkoznak.

Nem olvasom

Mértékadó körökben rossz néven veszik, hogy egyes hitközségi tisztviselők hivatalos dolgaikat elhanyagolva, kizárólag a Stern-párt kortesmunkálataival foglalkoznak. Végtére is ezeket a tisztviselőket nem a Stern-párt, hanem a hitközség fizeti és a hitközséget talán mégsem lehet összetéveszteni akár-miféle pártalakulattal.

Olvasom

A Pen-klubok budapesti kongresszusán felszólalt Ernst Toller s legutóbbi utazási könyvében (Quer

durch) leírja az oroszországi viszonyokat és megenlíti, hogy egyes szovjetkörök ő előtte antiszemita-skodtak, mert nem tudták, hogy zsidó. Nálunk is szerencséje volt, de ellenkező irányban, a radikális ujságíróknak budapesti felszólalását nem kísérték a jobboldaliak a szokásos antiszemita-skodással, mert ugyancsak nem tudták, hogy zsidó.

Nem olvasom

A pesti rabbiság a hitközségi előjáróságához memorandumot intézett, amelyben többek között a rabbitekintély emelése céljából szükségesnek tartja, hogy a főtítkárral jövedelme ne legyen nagyobb a főrabbiénál ... A memorandumban megnyilatkozott bizalom az elnökséget rendkívül meghatotta, de még nem alakult ki a vélemény arról, vajjon a memorandum a főtítkárral fizetését akarja redukálni hitközségi pénzügyi okokból, vagy a rabbi-fizetéseket emelni — a rabbiság fajsúlyának fokozására?

Olvasom

Az Uj Kor erdélyi zsidó lap. Nemcsak világnézeti, de országhatárok is elválasztják az Egyenlőségtől. Nem konkurrencsei egymásnak, nem zavarják egymás köreit, feltehető tehát, hogy az Uj Kor, ha az Egyenlőségről ír, tárgyilagos és elfogulatlan hangot használ. A tárgyilagos Uj Korban ime ezt olvasom :

Az öreg Szabolcsi Miksa, a budapesti „Egyenlőség“ néhai szerkesztője beszélgetett segédszerkesztőjével, az akkor még fiatal fiáról. Szabolcsi Lajosról. — Ragyogó tehetségű egy kölyök ez, — mondta meggyőződéssel az öreg Szabolcsi, — nagy költő lesz belőle, születésétől kezdve tele van költészettel.

— Költészettel? — csóválta kételkedően fejét a segédszerkesztő.

— Igen, — bizonykodott az öreg, — amióta megszületett, soha, még tévedésből sem hagyta el egy igaz szó a száját.

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

A kultuszminiszter szenzációs leirata a petíció ügyében.

Már leszögeztük azt a véleményünket, hogy a május 29-iki választás a Pesti Izr. Hitközség történetének mindig egyik legszomorubb fejezete marad. Mi öreg emberek, akik visszaemlékezünk még a szomorú emlékü darabontkorszakra, amikor kiküldött kormánybiztosok elnököltek a gyűléseken, tudjuk, hogy *Sándor Pál* elnöklési módszere csak ezeknek az „erős kezű” darabont-kormánybiztosoknak elnökléséhez hasonlítható. Mi sem természetesebb, minthogy *Sándor Pál* nem idézhette vissza a darabontkorszakot következmények nélkül és a szólásszabadságától megfosztott ellenzék legmagátólértetőbb jogát és kötelességét gyakorolta, amikor ezt a példátlan választást petícióval támadta meg.

A petíciós kérvény, amelyet száznál több választó irt alá, ugy stiláris, mint jogászi szempontból igazi remekmű, amelynek csak egy kifogásolható hiányát fedeztem fel. Nevezetesen az Országos Iroda alapszabályai értelmében a közgyűlés határozatképessége a jelenlevők egy bizonyos számához van kötve, ami azt jelenti, hogy az ellenzéknek jogában áll távolmaradni és ezzel a közgyűlés határozatképességét megakadályozni. Az ellenzék valóban ezt az alkotmányosan biztosított jogát akarta gyakorolni s gyakorolta is mindaddig, míg *Sándor Pál* idő előtt s éppen nem pontos számolás után kimondta, hogy a közgyűlés határozatképes.

Sándor Pál ezzel súlyos jogfosztást követett el, amit egyáltalán nem enyhít az a körülmény, hogy amikor szavazásra került a sor, akkor a közgyűlés már tényleg határozatképes volt. Az sem változtat a dolgon, hogy az ellenzék is bevonult a terembe ehhez az aktushoz, melynek eredményét éppen az alapszabályokba ütköző előz-

A Goldberger-párt nagygyűlése

Junius 15-én este 7 órakor tartotta a VI. községkerületi alkotmánypárt nagygyűlését a Cobden Szövetség Andrassy út 12. szám alatti helyiségében, ahol a VI. községkerület zsidóságának színe-java jelent meg, köztük a pesti izr. hitközség képviselőtestületének mintegy 200 tagja.

Végignévezve ezen a népes és előkelő gyülekezeten, önkéntelenül is felöltött eszünkben, hogy vajjon miképpen gondolja Stern Samu és környezete, hogy ezek mellőzésével és ezek ellenére is vezethető-e a hitközség sok léket kapott hajója? Mi, a magunk részéről, el sem tudjuk képzelni, hogy a hitközség megengedhesse magának azt a luxust, hogy lemondjon egy egész sereg országos jelentőségű, kiváló egyéniség munkájáról és egy második garnitúra félig sem avatott kezébe tegye le az egész pesti zsidóság sorsát.

A nagygyűlést Kaszab Elemér nyitotta meg, üdvözölte a megjelenteket, majd átadta a szót

Dr. Hajdu Marcellnek,

aki nagy beszéd keretében ösmertette a május 29.-i választás eseményeit és azokat az okokat, amelyek a VI. községkerületi alkotmánypárt megteremtésére vezettek. Rövid történelmi visszpillantást vetett a hitközségi élet multjára. Elmondta, hogy Léderer Sándor halála után a hitközség költségvetése aktív volt és a körülbelül százezer pengőnyi deficit egyáltalában nem jelentette azt, mintha a hitközség anyagilag megrendült volna. Léderer Sándor halála után a legnagyobb lelkesedéssel és egyhangulag választották meg Kaszab Aladárt, aki nagy odaadással és áldozattal állott az ügyek élére és rövid elnökösködés után rendezett állapotokat hagyott hátra.

Ugy gondoltuk ezután, hogy a hitközség élére olyan ember kell, aki a közigazdasági életben is vezető szerepet visz. Így választottuk meg a mai elnököt, aki valóban meg is állotta a helyét, de sajnos nem tudta megteremteni a hitközség vezetésénél elengedhetlenül szükséges harmóniát. A hitközségi életben uralkodó egyenlenséget csak fokozta az a körülmény, hogy a mi nagyszerű

barátunk, a magyar zsidóság büszkesége, báró Kohner Adolf lemondott az Országos Iroda elnökségéről. A mi felfogásunk az volt, hogy miután báró Kohner Adolf megbízatása félév múlva amúgy is lejárt volna, várjuk ki ezt az időt és ne töltsük be addig az elnöki széket.

Azonban egyes emberek mohósága és a rossz tanácsadók folytonos intrikája odáig juttatta a dolgot, hogy egyszerre sürgössé vált ennek az állásnak betöltése.

A rossz tanácsadók intrikájának kell tulajdonítanom azt, hogy az Országos Iroda elnöki állására a Pesti Izr. Hitközség elnöke is bejelentette igényét. Mi felvilágosítottuk őt arról, hogy ez a lépése helytelen és az a két állás egymással összeférhetetlen. Szavunk azonban hiábavaló volt és minden próbálkozásunk, hogy ezt az összeférhetetlenséget megakadályozzuk, meddő maradt. Természetesen nem tehetünk mást, minthogy élesen állást foglaltunk a hitközségi elnök személyi ambícióival szemben. Itt mindjárt tanúságot kell tennem arról, hogy Buday-Goldberger Leó mindig ellene volt annak, hogy az ő személye kerüljön előtérbe és állandóan hangoztatta, hogy bárki is aki ezen állás betöltésére alkalmas, deferálni fog és a legnagyobb szeretettel támogatni fogja. Buday-Goldberger Leó öt nappal a választás előtt miután nem tudott kitérni, vállalta a jelöltséget, s jóllehet nagyon kevés idő állt rendelkezésére a választási harc előkészítésére, az eredmény megmutatta, hogy igaz ügyért szállottunk sikra.

A választás megtörtént, hogy milyen körülmények között, azt tudják. Egy héttig kellett küzdenünk, míg kivituk a titkos szavazás elrendelését. Az alelnök állítólagos gyengélkedése miatt egészen önkényesen a túldoldali párt elnöke vállalta a választás vezetését s az ő önkényeskedő elnöklése következtében soha nem tapasztalt számorú események játszódtak le a hitközségi székházban, példátlan erőszakoskodások történtek, im többek között a rendőrlégénységet is bevezényelték a választási terembe. Ezek az események birtak rá bennünket arra, hogy igazunk érdekében minden jogos eszközt igénybe vegyünk s benyujtsuk a kultuszminiszterhez azt a petíciót, amelytől a sérelmek orvoslását várjuk.

Be kell jelentenem már most, hogy a

miniszter egy leiratban tudatta az Országos Izrodával, hogy ne töltsék be az elnöki széket addig, amíg a petíció sorsa el nem dől. A választás után két nappal megalakítottuk az alkotmánypártot, amelyhez tömegesen csatlakoztak a közsegkerülethez tartozó hitközségek képviselőtestületi tagjai.

Hajdu Marcell beszéde közben lép be a terembe

Vida Jenő

felsőházi tag, akit nagy óvációval, felállással és felkesedéssel fogad a nagygyűlés közönsége. Hajdu Marcell megszakítja beszédét és köszönti Vida Jenőt, mint a magyar zsidóság büszkeségét, aki egyike volt azoknak, akik átérezve a pesti zsidóságot ért súlyos sérelmeket, levonták ennek a konzekvenciáit.

Hajdu Marcell ezután határozati javaslatot terjesztett a nagygyűlés elé. A határozati javaslat kimondja, hogy a május 29-i választáson történt sajnálatos események, sorozatos, brutális erőszakosságok és a rendőrség bevezénylése ellen a nagygyűlés tiltakozását fejezi ki és minden jogos eszközt igénybe vesz arra, hogy a sérelmek megtoroltassanak.

A határozati javaslatot a nagygyűlés egyhangú felkesedéssel fogadta el. Hajdu Marcell bejelentette ezután, hogy a fővárosból és a vidékről százával jelentik be az emberek csatlakozásukat az alkotmánypárthoz. Így többek között bejelentette csatlakozását

Marczali Henrik egyetemi tanár,
Friedrich Tivadar, a Pester Lloyd szerkesztője, **Fejér Lipót** egyetemi tanár, és **Gál Gyula**, a Nemzeti Színház művésze.

„Tudomásom szerint — mondotta végül Hajdu Marcell — a pesti izr. hitközség 26-án tartandó közgyűlésén az elnök úr be kívánja tölteni a lemondott és az elhalálozott előljárók helyeit. Hogy fog ez sikerülni, a magyar zsidóság ilyen kiválóságainak helyét hogyan tudják majd egyenértékű emberekkel betölteni, arra magam is kíváncsi vagyok. Ezekben kívánom referálni a történetekről, s kérem önöket, tisztelt uraim, hogy támogassák munkánkat a biztos győzelemig.”

A lelkes tapsal fogadott beszéd után

Vida Jenő

állott fel nagy figyelem és lelkes éljenzés közepette szólásra.

„Mélyen tisztelt hittestvéreim — mondotta Vida Jenő — ne várjanak tőlem szónoklatot. Bevallom, hogy a választás idejében távol voltam, az ott történt eseményekről csak később értesültem és maig sem tudtam magamhoz térni abból a fájdalomból, amely eltölt engem, hogy egy ilyen, az egész zsidóságnak diszt jelentő méltóságot erőszakossággal és rendőri asszisztenciával töltöttek be.

Méltóságot csak méltósággal lehet betölteni. Köszönöm, hogy szívesen fogadtak és Hajdu Marcell barátom külön üdvözölt. Nem azért jöttem, hogy csekélységgel meg egy harci tábort erősítsek meg. Ez nem fér össze az én egyéniséggemmel és zsidó voltommal. Amikor kint ellenségeink acsarkodnak ránk és el akarnak tiporni bennünket, akkor nem való, hogy pártokra szakadozva egymással harcoljunk. Hajdu Marcell szerint a harc csak eszköz, s én is remélem, hogy e harc árán egy olyan békét teremtünk, amely az egész zsidóságot összefogja. Hajdu Marcell utolsó szavaiba belekapcsolódva kijelentem, hogy én a harcnak ellensége vagyok. Már azzal is mulatságot szerezünk ellenségeinknek, hogy az elnöki méltóságot, csak ilyen körülmények között tudtuk betölteni. A másik oldalról kísérletek történtek arra, hogy visszahozzanak bennünket az előljáróságba. A visszatérésre én feltételeket szabtam, melyeket egyáltalán nem lesz könnyű teljesíteni. De a pesti izr. hitközség elnöke felelős az eseményekért, a pesti zsidóságon esett csúfság és gyalázat ódiómát neki kell viselnie, az ő kötelessége tehát az, hogy engedményeket téve, a béke elől az akadályokat elhárítsa.

A nagygyűlés közönsége óriási felkesedéssel fogadta Vida Jenő beszédét, amelyért

Kasza Elemér

mondott köszönetet:

— Mi mindannyian békét akarunk —

visszaállítani a hitközségben. Sajnos, Vida Jenővel ellentétben, nem bízom abban, hogy ez könnyen lehetséges. A feltevéleinket nem akarták elfogadni. Az elnöknek be kellett volna látnia tévedését és át kellett volna adnia helyét. Ezt nem tette meg. Mi férfiak vagyunk, s adósok vagyunk férfiúi méltóságunknak azzal, hogy ne hagyjuk abba a harcot, hanem küzdünk igaz ügyünk győzelméig.

A következő szónok

Fábián Béla

országgyűlési képviselő volt.

— Nem kerestük a harcot, — úgy mond — a legvégsőkig elmentünk a békéért. Nem ragaszkodtunk személyekhez, kértük, hogy jelöljenek bárkit, aki alkalmas, de ők csak egy személyt akartak az elnöki székben látni. Stern Samut választották meg és ezzel az összeférhetetlenségnek kiáltó példáját statuálták. Ebbe mi nem törődhetünk bele. Azoknak az uraknak, akik többnyire kényszerből állottak melléje, be kell látniuk, hogy az elnök van a zsidóságért, nem pedig fordítva. Nem lehet a zsidóság érdekeiről szavalni és mindig ellene cselekedni. A nagyobb bajok és veszedelmek elkerülése céljából mentünk bele ebbe a harcba, s akarjuk ezt az összeférhetetlenséget megszüntetni. Egy ember kezébe nem lehet letenni az egész magyar zsidóság sorsát. Még az égből leszállt angyalra se bízám rá az egész zsidóság vezetését. Mégha az elnök úr volna az egyedüli tehetséges, az egyedüli rátermett, az egyedüli gazdag, az egyedüli isteni ihlettől áthatott, az egyedüli kiváló tulajdonságokkal és erényekkel tündöklő férfiú, még akkor sem engedhető meg az, hogy az ő eszére, szívére és tehetségére legyen bízva a magyar zsidóság sorsa.

Ezután

Gál Jenő

országgyűlési képviselő beszélt.

A mi küzdelmünk célja a zsidóság régi presztizsének visszaszerzése Budapesten és egész Csonkamagyarországon.

A mi szentélyünkbe, ahol ott álltak a zsidóság vezetéi és papjai, fégyveres erővel vezényeltek be. Ezt a megszenteltetett helyet akarjuk megtisztítani ennek az invázióknak a gyászos emlékéért. Mikor Vida Jenő haratom belépett a terembe, akkor láttam, hogyha ilyen kiváló és önzetlen férfiú jön közénk, akkor mi igaz ügyért harcolunk. En tisztelettel vagyok az elnök úr személye iránt és aziránt az élemedett úr iránt is, aki, mint választási elnök nem viselkedett, úgy, hogy szívünket felmelegítette volna, de ne mondják nekünk, hogy mi személyes érdekekért harcolunk. Mi a zsidó szolidaritáshoz és tradícióhoz akarjuk visszavezetni ezt a nemzeteket. Nem hátrálhatunk és nem hunyászkozhatunk meg. Itt kérem meg azokat az urakat, akik a mi mozgalmunk élén haladnak, azt a három előljárót, aki félredobta az előljárói méltóságot, mikor az már nem volt méltóság, csak tehetetlenség, hogy legyenek hűvek elhatározásukhoz, és bizzanak ebben a lelkes társaságban, amely nem kitüntetésekért és személyi ambíciókért, de igaz ügyért, a magyar zsidóság jövőjéért szállt síkra. Nem magunkért, hanem a zsidó békeesség megteremtéséért, a kicsinyesek, a hiúság vásárára lézengők ellen küzdünk.

A következő felszólaló

Antal Endre dr.

Ujpest város tisztifőgyésze volt, aki bejelentette, hogy bár puhítási kísérletek történtek, az újpesti hitközség képviselőtestületének tagjai egy emberként állnak az ellenzéki párt rendelkezésére.

Vörösvári Miklós dr.

ügyvéd, a következő felszólaló, aki nagy lelkesedés közben bejelentette, hogy az óbudai hitközség képviselőtestülete továbbra is az ázsázalékos hűséggel és tehetetlenséggel tart ki az alkotmánypárt zászlaja mellett.

A nagygyűlés viharos kivánságára,

Buday-Goldberger Leó

szólt fel és néhány buzdító szót intézett a nagygyűlés közönségéhez.

